

voldsobservatoriet

Det Nationale Voldsobservatorium

C/O Kvinderådet
Niels Hemmingsens Gade 10
1153 København K

**Justitsministeriet
Strafferetskontoret**

Slotsholmsgade 10
1216 København K
Fremsendt til: strafferetskontoret@jm.dk

Høring over Forslag til Lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning og ægteskabsloven (Selvstændig bestemmelse om psykisk vold)

Medlemmer af Det Nationale Voldsobservatorium (Voldsobservatoriet) – et netværk, der samler forsknings- og praksisbaseret viden om kønsrelateret vold – har med interesse læst Justitsministeriets forslag til lov om ændring af straffeloven mv. (selvstændig bestemmelse om psykisk vold) og har følgende bemærkninger:

Generelle bemærkninger

Voldsobservatoriet anser indførslen af en selvstændig strafbestemmelse om psykisk vold som et fremskridt. En sådan kriminalisering af psykisk vold er en anerkendelse af betydningen af de hverdagsrealiteter, som ofre for psykisk vold i nære relationer er udsat for. Kriminaliseringen vil kunne danne basis for at styrke politiets og straffesystemets indsats på området vold i nære relationer, herunder vold i hjemmet. Med den foreslåede bestemmelse understreges det, at psykisk vold i nære relationer er strafværdig på lige fod med fysisk vold, og er et problem som samfundet må gribe ind overfor.

Voldsobservatoriet deler Justitsministeriets opfattelse af, at de allerede eksisterende strafbestemmelser i straffeloven om krænkelse af den psykiske integritet ikke i tilstrækkeligt omfang beskytter mod en række af de handlinger, der udgør psykisk vold. Voldsobservatoriet bemærker i den forbindelse, at en selvstændig kriminalisering vil medføre, at Danmark fremtidigt sanktionerer tilfælde af psykisk vold i overensstemmelse med forpligtelsen, der udspringer af artikel 33 i Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen).

Det bemærkes, at der i Justitsministeriets bemærkninger til lovforslaget, pkt. 2.1 *Gældende ret*, som indeholder en gennemgang af gældende ret vedrørende psykisk vold, ikke henvises til Istanbulkonventionen. Danmark har ratificeret konventionen, der derfor må anses som en del af gældende ret på området, og Voldsobservatoriet finder det derfor væsentligt, at der under ovennævnte pkt. 2.1 også henvises til Istanbulkonventionens artikel 33 om psykisk vold.

I det følgende findes Voldsobservatoriets bemærkninger og ændringsforslag til Justitsministeriets lovforslag, herunder Voldsobservatoriets syn på nogle nødvendige forudsætninger for, at den selvstændige kriminalisering af psykisk vold kan få den tilsigtede effekt i praksis:

Rækkevidden og tidsbegrænsning af "[...] nært knyttet til en andens husstand"

I Justitsministeriets bemærkninger til lovforslaget, § 1, Til nr. 2, omtales den personkreds, der kan udgøre mulige gerningspersoner som *"Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden [...]"*.

I relation til spørgsmålet om tilknytning til husstanden fremgår det: *"Det vil således i forhold til psykisk vold, som også kan udøves ved hjælp af telefon, sms eller gps-overvågning, tillige være relevant at se på, om gerningsmanden og forurettede jævnligt har kontakt over telefon, sms eller lignende."* Voldsobservatoriet finder det uklart, om den valgte formulering f.eks. også dækker længerevarende kæresteforhold mellem unge, som begge bor hos deres forældre, eller parforhold, hvor parterne bor i forskellige landsdele, og hvor den daglige kontakt og relation opretholdes digitalt og/eller pr. telefon. Voldsobservatoriet foreslår, at det i bemærkningerne til bestemmelsen klargøres, at også sådanne forhold, hvor parterne ikke lever sammen eller udgør en traditionel husstand, er omfattede af personkredsen, idet sådanne længerevarende samlivsformer er almindelige, og psykisk vold også forekommer i sådanne forhold.

Af bemærkningerne til lovforslaget, Til § 1, Til nr. 2, fremgår det også, at det forudsættes, *"[...] at der foreligger en vis forbindelse mellem den psykiske vold og gerningsmandens tilknytning til husstanden" [...]* "F.eks. vil psykisk vold, som begynder et år efter en samlivsophævelse normalt ikke have en sådan sammenhæng, medmindre parterne har opretholdt en regelmæssig og nær kontakt, f.eks. på grund af parternes fællesbørn." Voldsobservatoriet finder det væsentligt, at den tidsmæssige sammenhæng mellem parternes samliv og den psykiske vold ikke afgrænses som i bemærkningerne, idet det ikke er ualmindeligt, at psykisk vold eller stalking af en tidligere partner begynder eller genopstår på et senere tidspunkt, f.eks. i forbindelse med, at den forurettede finder en ny kæreste eller partner.

Gentagelsesvirkning

Det fremgår under pkt. 2.3 *Den foreslåede ordning* i Justitsministeriets bemærkninger, at psykisk vold indsættes i straffelovens § 247, stk. 1, således at overtrædelse af den foreslåede bestemmelse på samme måde som de gældende bestemmelser om vold i straffeloven (§§ 244-246) kan medføre en forhøjelse af straffen med indtil det halve, hvis gerningspersonen tidligere er dømt for forsætligt legemsangreb, psykisk vold eller for en forbrydelse, der har været forbundet med forsætlig vold. Hertil fremgår det af bemærkningerne, at straffen over for en gerningsperson, der tidligere er dømt for psykisk vold, på tilsvarende vis vil være omfattet af gentagelsesvirkningen.

Voldsobservatoriet finder, at der fremfor en gentagelsesvirkning er behov for mulighed for i grove tilfælde af psykisk vold at skærpe straffen. Voldsobservatoriet foreslår derfor, at der indsættes et stk. 2 i den foreslåede bestemmelse (dvs. et stk. 2 i § 243) svarende til straffelovens § 244, stk. 2, med følgende ordlyd: *"Begås forhold som nævnt i stk. 1, under særligt skærpende omstændigheder eller i gentagelsestilfælde, kan straffen stige til fængsel indtil 6 år."* Betegnelsen "særligt skærpende omstændigheder" bør konkretiseres i forarbejderne til bestemmelsen, og det bør fremgå, at som gentagelsestilfælde anses også psykisk vold begået i et tidligere forhold.

En strafferamme på fængsel indtil 6 år i sådanne grove sager, hvor psykisk vold udøves over flere år med en meget nedbrydende effekt – i særlig grad på børn – synes proportional. Ligeledes forekommer der i disse sager oftest andre straffelovsovertrædelser som trusler, tvang og fysisk eller seksuel vold. Hvis ikke disse forhold hver for sig har en tilstrækkelig grovhed i en pågældende sag, vil politiet mangle efterforskningsmuligheder. En bestemmelse om strafskærpelse for grove tilfælde af psykisk vold vil derfor efter Voldsobservatoriets opfattelse også sikre forudsætningerne for en tilstrækkelig efterforskningsmæssig prioritering hos politiet af sådanne ofte meget vanskelige sager og vil desuden, f.eks. i sager om gentagen og grov psykisk vold mod børn, åbne mulighed for, at politiet kan anvende de nødvendige retsmidler.

Straffelovens § 245, stk. 2 og praksis

Under pkt. 2.2 *Justitsministeriets overvejelser* fremgår det, at i tilfælde, hvor den foreslåede bestemmelse om psykisk vold ikke finder anvendelse, vil grove tilfælde af psykisk vold fortsat kunne straffes i medfør af straffelovens § 245, stk. 2 om grov vold. Endvidere fremgår det af bemærkningerne til lovforslaget, *Til § 1, Til nr. 2*, at § 245, stk. 2, som har en strafferamme på bøde eller fængsel indtil 6 år, skal anses som en overbygning i forhold til den foreslåede bestemmelse om psykisk vold, idet § 245, stk. 2 omfatter grove (kvalificerede) former for psykisk vold. Hertil anfører Justitsministeriet, at i tilfælde, hvor der sker domfældelse efter § 245, stk. 2 for sådanne overtrædelser, så skal de samme handlinger *ikke* straffes i sammenstød med den foreslåede bestemmelse.

I henhold til ovennævnte bemærker Voldsobservatoriet, at en gennemgang af dansk retspraksis (2016)¹ har påvist, at straffelovens § 245, stk. 2 hidtil ikke i praksis er blevet anvendt på tilfælde af psykisk vold eller psykisk ”skade”. Voldsobservatoriet bemærker i den forbindelse, at det af Karnovs kommentarer til § 245, stk. 2 fremgår, at ”skade” i bestemmelsens forstand skal forstås i overensstemmelse med hidtidig praksis, hvorefter der i Karnov oplistes eksempler fra retspraksis, der alle vedrører fysiske skader. Det fremgår også af Karnovs noter, at det ved bedømmelsen af, om der foreligger en ”skade”, skal have betydning, hvor længe forurettede har haft ulemper som følge af krænkelser, f.eks. i form af smerter, sengeleje, uarbejdsdygtighed og nødvendig lægehjælp. Direkte bemærkninger til psykiske ulemper fremgår imidlertid ikke.

Idet § 245, stk. 2 heller ikke i dag ses anvendt i praksis på tilfælde af psykisk vold eller psykisk ”skade”, finder Voldsobservatoriet, at der er en risiko for, at brugen af bestemmelsen på psykisk vold, der ikke er omfattet af den foreslåede bestemmelse, kan forblive rent formel og teoretisk. På den baggrund opfordrer Voldsobservatoriet til, at kendskab til straffelovens § 245, stk. 2 hos politi og anklagemyndighed sikres gennem tilstrækkelig uddannelse, jf. afsnit om implementering og evaluering nedenfor.

Adgang til umiddelbar skilsmisse

Af Justitsministeriets bemærkninger til § 4 i lovforslaget fremgår, at psykisk vold foreslås indført i ægteskabslovens § 34, stk. 1, således at bestemmelsen om ret til umiddelbar skilsmisse ved forsætlig vold eller seksuel vold ”[...] mod ægtefællen, mod ægtefællens børn og mod ægtefællens eller mod ægtefællernes børns nærmeste pårørende, som ægtefællen eller ægtefællernes børn er knyttet til, eller mod andre børn” også kommer til at omfatte psykisk vold. Voldsobservatoriet hilser bestemmelsen velkommen og forudsætter i samme forbindelse, at psykisk vold

¹ Worch Jensen, M., Larsen, T. L. *Specialeafhandling: Vold mod kvinder i nære relationer. En analyse af Istanbulkonventionens implementering i dansk ret*. 2016. Center for Offentlig Regulering og Administration (CORA), Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet.

indarbejdes i al relevant familieretlig lovgivning og regulering, herunder i sagsbehandlingsregler, da spørgsmålet om psykisk vold ofte forekommer i sager om forældremyndighed over, bopæl for og samvær med børn.

Manglende ligestillingsvurdering af lovforslaget

Voldsobservatoriet bemærker, at Justitsministeriets lovforslag om en selvstændig bestemmelse om psykisk vold ikke indeholder en ligestillingsvurdering. Danmark er ifølge EU-traktatens artikel 2 og 3 forpligtet til at indarbejde et ligestillingsaspekt i alle sine politikker og aktiviteter, herunder at ligestillingsvurdere alle lovforslag ved at kortlægge eventuelle ligestillingsmæssige konsekvenser af lovforslagene.

Voldsobservatoriet opfordrer på den baggrund til, at Justitsministeriet i forbindelse med det videre lovforberedende arbejde foretager en sådan ligestillingsvurdering med henblik på at kortlægge eventuelle utilsigtede ligestillingsmæssige konsekvenser af lovforslaget samt dets eventuelle positive bidrag til opnåelsen af et mere ligestillet samfund.

For god ordens skyld skal Voldsobservatoriet i den forbindelse understrege, at identifikation af lovforslagets kønsneutrale udformning ikke per automatik indebærer, at dette ikke har ligestillingsmæssige konsekvenser. Ved ligestillingsvurderingen af lovforslaget vil det i særdeleshed være relevant at se på det statistiske faktum, at kvinder i langt højere grad end mænd udsættes for psykisk vold.² Herudover vil det være relevant at inddrage, at psykisk vold generelt fører til angst, depression, sygemeldinger, mv. samt har betydning for varetagelsen af forældreansvaret og for deltagelsen i arbejdslivet og øvrige sociale arenaer. Dette indebærer, at psykisk vold generelt er med til at begrænse kvinders adgang til at deltage i samfundet på lige fod med mænd.

Ovenstående fakta lægger op til, at lovforslaget vil have positive ligestillingsmæssige konsekvenser for kvinder, idet en bekæmpelse af psykisk vold vil medvirke til at begrænse kvinders risiko for at blive udsat for den kønsbetingede vold, som psykisk vold i høj grad udgør. Dermed vil lovforslaget som udgangspunkt udgøre en ligestillingsmæssig forbedring for kvinder.

Tilstedeværelsen af en ligestillingsvurdering i det lovforberedende arbejde vil medvirke til, at psykisk vold anerkendes som en ligestillingsmæssig udfordring, herunder at vold mod kvinder i sin struktur er kønsbetinget, og at vold mod kvinder er en af de væsentligste sociale mekanismer, som medvirker til, at kvinder kommer til at indtage en underordnet stilling sammenlignet med mænd.

Implementering og evaluering

Under pkt 3. *Økonomiske og implementeringsmæssige konsekvenser for det offentlige* fremgår det, at der forventes få sager årligt om psykisk vold, og at merudgifterne derfor vil blive afholdt inden for Justitsministeriets eksisterende økonomiske rammer.

Voldsobservatoriet finder den indledende bemærkning om det forventede lave antal sager årligt stærkt bekymrende og i skarp kontrast til omfanget af psykisk partnervold og til at psykisk vold er den mest udbredte form for partnervold i Danmark.³ Om end det anerkendes, at det kan være vanskeligt at gennemføre straffesager

² Heide Ottosen, M., Vernstrøm Østergaard, S. *Psykisk partnervold – en kvantitativ kortlægning*. 2018. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

³ Ibid.

om psykisk vold, bl.a. af bevismæssige grunde, finder Voldsobservatoriet, at bemærkningen udgør et signal til både offentligheden og myndighederne om, at politi og anklagemyndighed ikke behøver at prioritere sager om psykisk vold. Voldsobservatoriet opfordrer derfor Justitsministeriet til at fjerne denne sætning.

Ligeledes finder Voldsobservatoriet Justitsministeriets beslutning om at afholde merudgifterne ved den nye bestemmelse inden for Justitsministeriets økonomiske rammer dybt beklagelig. At der ikke afsættes økonomiske midler til nødvendig uddannelse af politi og anklagemyndighed til at implementere den nye strafbestemmelse medfører stor risiko for, at bestemmelsen bliver ”symbollovgivning.”

Alle erfaringer indhentet fra den norske Politihøgskole og fra England, herunder fra College of Policing og organisationen Women’s Aid, som underviser og træner politifolk og anklagere, peger på, at efteruddannelse og egentlig specialuddannelse er afgørende for, at en strafbestemmelse om psykisk vold bliver implementeret i praksis. Både politi- og anklagemyndighed har brug for specialiseret viden og forståelse af traumer og af vold samt af psykisk vold som et mønster af adfærd og handlinger over tid. Psykisk vold kan i modsætning til fysisk vold ikke fæstes til en enkelt episode eller et bestemt gerningstidspunkt, men må kortlægges over en periode. Forbrydelsen må således belyses bl.a. via kognitive afhøringsmetoder, vidneforklaringer og elektroniske spor. Der bør derfor afsættes økonomiske midler til uddannelse af både politi- og anklagemyndighed. En sådan uddannelse kan med fordel foregå i samarbejde med organisationer, som arbejder på voldsområdet og har specifik viden om psykisk vold og traumer og en mere generel forståelse af vold i nære relationer. Derigennem vil der kunne sikres et generelt videns- og funktionsløft for både politi og anklagemyndighed. Med baggrund i erfaringerne fra blandt andet England kan det i denne sammenhæng overvejes at specialudanne et antal medarbejdere i hver politikreds, der kan fungere som faglige ”spydspidser” og sikre sidemandsoplæring af deres kolleger.

Voldsobservatoriet finder det vigtigt, at offentligheden får kendskab til den strafbare psykiske vold i et forebyggelsesperspektiv, og at ofre, udøvere og pårørende får information om hjælpemuligheder. Voldsobservatoriet håber, at politiet og anklagemyndigheden gennem borgernær kommunikation, f.eks. gennem kampagner, sociale medier og myndighedernes hjemmesider, vil bidrage til, at dette prioriteres.

Endelig vil Voldsobservatoriet udtrykke ønske og forventning om, at der efter 2 eller 3 år fra bestemmelsens ikrafttræden foretages en evaluering af den praktiske implementering af strafbestemmelsen om psykisk vold hos politiet og anklagemyndigheden og hos domstolene.

Afsluttende bemærkninger

Voldsobservatoriet vil afslutningsvis endnu en gang hilse den foreslåede strafbestemmelse om psykisk vold og bemærkningerne til den velkommen som et stort fremskridt for ofre for psykisk vold, men vil dog samtidig gentage sin stærke bekymring for implementeringen af bestemmelsen, medmindre der afsættes tilstrækkelige økonomiske midler til, at der gennemføres en grundig undervisning og træning af politiet og anklagemyndigheden i at anvende bestemmelsen i praksis.

Med venlig hilsen

Det Nationale Voldsobservatorium
18-12-2018

Amnesty International, Danmark

Danner, Direktør Lisbeth Jessen

Dansk Kvindesamfund, Forkvinde og direktør Lisa Holmfjord

Dansk Stalking Center, Direktør Lise Linn Larsen

Daregender, Sekretariatsleder Henriette Højbjerg

Exitcirklen, Stifter og leder og kognitiv psykoterapeut Sherin Khankan

Joan-Søstrene

Kvinderådet

KVINFO, Direktør Henriette Laursen

LOKK – Landsorganisation af Kvindekrisecentre, Formand Niels Christian Barkholt

Oak Foundation Denmark, Selvstændige juridiske konsulenter Mathilde Worch Jensen og Nell Rasmussen

Projekt Q-værk

Røde Kors, Generalsekretær Anders Ladekarl

Eva Bertelsen, Forsker

Karin Helweg-Larsen, Speciallæge og ekstern lektor, Københavns Universitet

Inge Henningsen, Lektor Emerita og styrelsesmedlem i Kvinderådet

Jytte Lindgård, Advokat

Bodil Maria Pedersen, Lektor Emerita, Roskilde Universitet

Chris Poole, Konsulent i voldsforebyggelse

Bo Wagner Sørensen, Forsker